Хтось у гурті голосно й весело гукнув:

— Гайда до Грецмана! Нині він має ставити крокви.

— Вже ставить, я сам бачив.

Хлопці запитливо глянули на Ілька: що скаже він. Якщо Ілько мовчки пропускав слова чиїсь повз вуха, то так і бути: в його рудоволосій голові визрів уже якийсь план, і він од нього не відступить, хай там що. Бо хто серед хлопців найстарший і найсильніший? І хто ще вміє ходити на руках догори ногами?

— До Грецмана! — скомандував Ілько і знявся галопом з місця, тільки порепані п'яти миготіли в дорожній пилюці.

Грецман (чи то справжнє прізвище його, чи прізвисько — ніхто з хлопців цього не знав, та й не цікавився) одразу ж по війні прибився у Верхівку з дружиною й зимував зиму в самотньої баби Федори, а з весни почав ліпити собі сяку-таку хатину навпроти Федориного обійстя. Казали, що в Грецмана є син, служить в армії десь аж у Німеччині, але так воно чи ні, достеменно теж ніхто не знав.

Якби Грецман мав сина-капітана, гадалося Ількові, то хіба ж так бідував би? Син мусив би чимось допомагати старим батькам, хоч би посилки їм слав абощо...

Відхекуючись неподалік хати баби Федори, Ілько запитав:

— Де ж ті крокви?

— Їй-бо, ставив,— одказав Лесь, витираючи пом'ятим кашкетом спітніле кругле обличчя. — Я сам бачив, як зранку ставив одну крокву, а чом її зараз нема...

Комусь іншому Ілько, може, й не повірив би, проте Леся він поважав, бо той ніколи не брехав, і не був скупим, і найліпше вчився в їхньому класі. Сам Ілько вчився не дуже добре і з поведінки інколи мав знижену оцінку, однак це не заважало йому ціле літо верховодити ватагою верхівських хлопчаків.

— Стійте тут, я піду сам,— звелів Ілько й рушив до Грецманової хатини.

Хлопчаки всенькі свої канікули якщо не купались у ставку, то крутились коло Грецмана. Часто навіть підсоблювали йому біля хати, але як коли робота набридала, Ілько щось таке міг утнути, що Грецман починав лаятись. Лаявся він без гніву в голосі, але з такими чудернацькими примовками й заклинаннями, що навіть баба Федора так не вміла. Хлопців це страшенно потішало, вони реготали й втікали з Грецманового двору. Одначе минав якийсь день — й Ілько знову вів товаришів до Грецмана, а той приймав їх якби нічого й не бувало.

"Чомусь нікого не видно,— подумав Ілько, тихенько підкрадаючись до хатини. — А Лесь не збрехав. Он біля стіни крокви стоять уже готові. Зранку Грецман, мабуть, примірював одну. Треба буде старому допомогти. А зараз я його налякаю".

Через шпаринку у стіні зазирнув усередину. Стара Грецманиха скоцюрблено сиділа на порозі й усім тілом здригалася від глухого ридання. Грецман стояв коло неї, спершись на одвірок, і його мокрі очі, здавалось, німотно кричали в безвихідь. Ілько злякано відсахнувся од стіни, але одразу ж припав до шпаринки.

— Ох дитинко моя! — простогнала Грецманиха і, важко піднявши голову, мовила: — Що ж нам теперки робити?

Грецман поволі протер очі, й Ілько запримітив у його руці якийсь папір.

— Хоч би поховали вдома,— він безпорадно дивився на папір у руці, — а то не будеш знати, де й могила... Ой сину, синочку!..

При цих словах Грецманиха знову зайшлась плачем, а Грецман безвільно опустив руки й скорботно закляк на місці.

Затамувавши подих, Ілько дивився на старих, і його проймав страх. І жаль. І нараз йому здалося, що на порозі сидить не Грецманиха, а його мати, котра в минулому році так само ридала, коли поштарка принесла до їхньої хати повідомлення про смерть Ількового батька в боях за якусь далеку Прагу. Ілька щось здушило в горлі, він одступився від стіни й, дивлячись далеко перед себе, побрів на дорогу.

— Ілько плаче,— сказав хтось із хлопців.

Наперед вискочив Лесь.

— Ільку, ти що — здурів?!

Ілько відштовхнув сяючого Леся, аж той заточився, і, не мовивши й слова, поминув хлопців. Ті, ошелешені, стояли, дивлячись у його зів'ялу спину.

Пройшовши кільканадцять кроків, Ілько озирнувся й голосно сказав:

— У Грецмана загинув син...

Хлопці якусь мить постояли мовчки, затим рушили й собі, коли-не-коли оглядаючись на Грецманову хатину, яка ще й досі стояла без кроков.